

Микола БЛИЗНЯК
Володимир МАРЧУК

Листування Миколи Ковальського та Івана Пащука (1992-2004 рр.)¹

Наприкінці 1980-х рр. на хвилі національно-культурного пробудження в Україні зростає інтерес до маловивчених сторінок минулого різних регіонів нашої держави. Відбувається активізація шкільного краєзнавства, посилюється краєзнавча спрямованість науково-викладацької роботи в університетах, дальший розвиток отримали топонімічні, фольклорно-етнографічні дослідження, традиційними стали історико-краєзнавчі конференції, розширилася їх проблематика, змінилися концептуальні підходи внаслідок послаблення суворого ідеологічного контролю².

На тлі вищезначених процесів 31 березня 1989 р. було засновано Рівненське краєзнавче товариство на установчих зборах³, а з 27 березня 1990 р., коли у Києві створилася Всеукраїнська спілка краєзнавців, воно стало їй структурно підпорядкованим. У 2008 р. Всеукраїнській спілці краєзнавців було присвоєно статус Національної. З 1989 р. і до часу смерті у 2013 р. головою товариства був відомий на теренах Рівненщини та далеко поза її межами письменник, журналіст, краєзнавець, член правління Національної спілки краєзнавців України Іван Григорович Пащук (1938-2013). Активні дослідники історичної Волині стали гуртуватися навколо цього товариства.

Наприкінці 1980-х рр. відомий історик, джерелознавець, історіограф та археограф, уродженець Великої Волині, корінний острожанин, почесний громадянин старовинного Острога Микола Павлович Ковальський (1929-2006) став активно налагоджувати контакти з краєзнавчим товариством на Рівненщині. В цілому проблеми краєзнавства для професора М. Ковальського не були принципово новими. Його дослідження на цьому поприщі розпочалися, природно, з рідного Острога і поширилися на терени

¹В основу статті покладено спільну доповідь авторів, виголошену під час Наукових читань, присвячених 85-й річниці з дня народження професора М.П. Ковальського, що проходили в Національному університеті «Острозька академія» 19 березня 2014 р.

²Детальніше див.: Прокопчук В. Інституалізація краєзнавчого руху Правобережної України 20-х років ХХ – початку ХХІ ст. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. – С. 308.

³Пащук І. Перше краєзнавче десятиліття на Рівненщині (1989-1999 рр.). – Рівне, 1999. – С. 3; Всеукраїнська спілка краєзнавців від «А» до «Я»: довідник / Авт.-упоряд.: О.Г. Бажан, А.А. Ситник. – К: Рідний край. 2001. – С. 60.

усієї Волині та цілої України. На наш погляд, з цього приводу цілком слушне спостереження учня проф. М. Ковальського історика Віктора Атаманенка про те, що науковий доробок учителя неможливо уявити без цілого ряду сюжетів, пов'язаних з Острогом, рідним містом вченого⁴. Ще в 1973 р. він підготував джерелознавчий нарис «Акт 1603 р. поділу володінь князів Острозьких»⁵, що став певним дороговказом для дослідників минулого Волинського воєводства та володінь представників князівської династії Острозьких, вперше виявив і опублікував магдебурзьку грамоту місту Острогу (1585 р.). Згодом з-під його пера з'явився цикл статей про документальні джерела з історії Острога і Волині. Всі вони стали основою для написання книги з історії Острога у 1998 р., що вже в наші дні стала раритетом⁶.

Микола Павлович брав активну участь у розгортанні краєзнавчого руху в Україні – був учасником Наукової ради при АН України з українського краєзнавства. Вчений став автором низки праць, присвячених історичному краєзнавству, питанням теорії краєзнавства⁷, взяв участь у роботі I і II Всесоюзних наукових конференцій з історичного краєзнавства (Полтава, 1987 р. і Пенза, 1989 р.), V Всеукраїнській краєзнавчій конференції «Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України» (Кам'янець-Подільський, 1992 р.) і I-й та II-й Рівненській обласній конференції «Велика Волинь: минуле і сучасне», Луцькій II-й тощо. Спільно з істориком та краєзнавцем, першим головою Острозького науково-краєзнавчого товариства «Спадщина» ім. князів Острозьких П.З. Андруховим (1924-1996) з 1990 р. він став організатором острозьких наукових краєзнавчих конференцій «Остріг на порозі 900-річчя» та був головою їх оргкомітету.

Спільними силами дослідників Великої Волині відбувалася реалізація різноманітних краєзнавчих наукових проектів. Насамперед, це проведення історико-краєзнавчих конференцій, що сприяли глибокому вивченню та популяризації історії Волині та видатних діячів краю.

⁴Про це детальніше див.: Прокопчук В. Інституалізація краєзнавчого руху Правобережної України 20-х років ХХ – початку ХХІ ст. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. – С. 308.

⁵Пауцук І. Перше краєзнавче десятиліття на Рівненщині (1989-1999 рр.). – Рівне, 1999. – С. 3; Всеукраїнська спілка краєзнавців від «А» до «Я»: довідник / Авт.-упоряд.: О.Г. Бажан, А.А. Ситник. – К.: Рідний край, 2001. – С. 60.

⁶Ковальський М. Етюди з історії Острога: Нариси. – Острог, 1998. – 287 с.; + іл.

⁷Ковальський Н.П. Историческое краеведение и специальные исторические дисциплины // Историческое краеведение в СССР: вопросы теории и практики. Сб. науч. статей / Редкол.: П.Т. Тронько (отв. ред.) и др. – К.: Наук. думка, 1991. – С. 31-34; Ковальський М.П. Деякі проблеми теорії та методики історичного краєзнавства // Збірник рефератів доповідей обласної науково-практичної конференції з історичного краєзнавства. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1990. – С. 11-13.

Джерелами для вивчення співпраці професора Миколи Ковальського з головою Рівненського краєзнавчого товариства Іваном Пащуком стали листи обох вчених, які збереглися до нашого часу. Чотири листи знаходилися у фамільному архіві родини Ковальських⁸, інші – у Державному архіві Рівненської області. Один з листів, що публікується, належить перу П.З. Андрухова й логічно доповнює заявлену проблему. Безумовно, автори свідомі того, що не всі епістолярії дійшли до нашого часу, ще не всі вони виявлені. Спілкування вчених не обмежувалося лише епістолярним жанром. Вони часто зустрічалися у Рівному та Острозі, спілкувалися телефоном. Співпраця розпочалася фактично з середини вересня 1990 р., коли відбулася перша науково-краєзнавча конференція «Остріг на порозі 900-річчя». «З того часу, – відзначав в одній із своїх статей І. Пащук, – в мене, як голови новоствореного Рівненського краєзнавчого товариства, склалися з істориком-науковцем спершу по-діловому творчо-пошукові і взаємно зацікавлені, а через короткий проміжок часу, я би сказав, щирі товариські стосунки. В усіх питаннях, які торкалися будь-яких сторін історії Волинської землі, а, тим більше, славного древнього Острога, – це є енциклопедично обізнана людина, яка зберігає у своїй пам'яті всі подробиці, аргументовано підкріплені джерелами»⁹.

На підставі джерелознавчого аналізу листів обох дослідників виявлено важливі сюжети, що проливають світло на творчі їх контакти. Передусім, необхідно виділити кілька особливих рис співпраці керівника Рівненського краєзнавчого товариства та професора М. Ковальського. Обидва були патріотами України і працювали на благо вітчизняної історичної науки і такої її специфічної ділянки, як національне краєзнавство та літературознавство. По-друге, від початку контактів створилися дуже теплі і приязні стосунки, що віднайшло відповідне відображення в епістоляріях.

Один із сюжетів співпраці – це популяризація та організаційна розбудова Українського Історичного Товариства (надалі – УІТ) на Рівненщині. Створення осередку цього закордонного товариства в Острозі базувалося на авторитеті М.П. Ковальського як науковця. В кінці 1995 р. за узгодженням з українським істориком в діаспорі Любомиром Винарем, Президентом УІТ, було накреслено перспективи організаційного осередку

⁸Висловлюємо щире подяку доньці проф. М. Ковальського – кандидату історичних наук, доценту Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара Ірині Миколаївні Ковальській за надану можливість працювати з цими епістоляріями у фамільному архіві Ковальських, що в Острозі.

⁹Пащук І. Незаперечний знавець і популяризатор історії рідного краю // *Осягнення історії. Збірник наукових праць на пошану професора Миколи Павловича Ковальського з нагоди 70-річчя /* Редкол.: В. Смолій, С. Плохій, В. Степанков та ін. – Острого, 1999. – С. 71.

в Острозі та поширення його діяльності на всю територію Волині¹⁰. Вже в лютому 1996 р. на свою острозьку адресу з Рівного професор отримав через посередництво І. Пашука анкети про членство в УІТ рівненських істориків Віктора Грома та Валерія Цибульського. Аналогічні пропозиції отримали й інші вчені, члени рівненського краєзнавчого товариства – Гурій Бухало та Петро Ричков.

Співпраця вчених проходила у різних форматах та напрямках. Так, професор Ковальський у кінці січня 1996 р. звернувся із запитанням до І. Пашука про те, де можна оперативно опублікувати статтю про УІТ та його періодичний орган «Український історик», оскільки в острозькій пресі ці матеріали вже було заплановано надрукувати¹¹. Окрім того, у лютому 1996 р. до острозького осередку УІТ надійшла заява на вступ до товариства І. Пашука. Професор Ковальський відразу з приємністю запросив його до участі у міжнародній науковій конференції «Велика Волинь в науковій спадщині і громадській діяльності М. Грушевського», що приурочувалася до 130-річчя від дня народження видатного українського вченого та політичного діяча та проходила в Острозькій академії. І. Пашук також отримав запрошення написати наукову статтю та опублікувати її у журналі «Український історик».

Рівняни постійно представляли репортажі про краєзнавчі форуми в Острозі, які відбувалися у 1990-х рр. щорічно, на шпальтах обласної преси, передусім це часописи «Вільне слово», «Вісті Рівненщини», «Сім днів» та альманахи «Волинські дзвони», за що неодноразово висловлював щирі слова подяки у листах до І. Пашука його острозький колега. Як відзначав у липні 1993 р. в одному з своїх листів професор М. Ковальський, «популяризація знань про нові форми спільної науково-краєзнавчої роботи, що тепер розгортається на Рівненщині і Волині в цілому, – свята й священна справа».

Професор Ковальський неодноразово виступав рецензентом краєзнавчих праць на сторінках рівненських періодичних видань. Так, було опубліковано, зокрема, рецензію М. Ковальського на працю П. Андрухова «Волинська земля (хроніка – джерела – постаті)» (Сокаль, 1992). В

¹⁰На цю тему опубліковано окремі статті та листи: Атаманенко А.С., Атаманенко В.Б. *Українське Історичне Товариство та М.П. Ковальський // Осягнення історії. Збірник наукових праць на пошану професора Миколи Павловича Ковальського з нагоди 70-річчя / Гол. ред.: Л. Винар, І. Пасічник. – Острозь; Нью-Йорк, 1999. – С. 45-49. Епістолярні джерела до утворення осередку УІТ в Острозі [листування між проф. М. Ковальським та проф. Л. Винаром (1995-1998)] / Упоряд. А. та В. Атаманенки // Осягнення історії. Збірник наукових праць на пошану професора Миколи Павловича Ковальського з нагоди 70-річчя / Редкол.: В. Смолій, С. Плохій, В. Степанков та ін. – Острозь, 1999. – С. 554-577; Р.Д. Осередок УІТ ім. М. Грушевського в Острозі // *Український історик*. – 1995. – № 1-4 (124-127). – С. 356-357.*

¹¹Ковальський М. *Консолідуючий чинник наукової української історіографії: Українському Історичному Товариству виповнилося 30 років // Життя і Слово (Острозь). – 1996. – 17 лют. і 2 берез. – № 13, 17.*

2000 р. була опублікована його інша рецензія у газеті «Демократична Рівненщина» на працю дослідниці з Рівного Олени Петрівни Прищепи про вулиці старого Рівного¹², у якій він позитивно оцінив науковий доробок колеги. Рівненські вчені готували, в свою чергу, рецензії на праці М. Ковальського¹³.

І. Пащук виступив автором кількох біографічних нарисів про Миколу Павловича. Один з них був надрукований у газеті «Вільне слово» у липні 1992 року. Публікація реалізована у вигляді записаної бесіди. Справа в тому, що під час проведення чергової конференції «Остріг на порозі 900-річчя» в 1992 р. було організовано екскурсійну поїздку учасників у знаменитий Дермань (що на Рівненщині), під час якої в автобусі І. Пащук та М. Ковальський стали сусідами. Зав'язалася цікава розмова, під час якої професор розповідав про свій життєвий шлях, архівні пошуки і знахідки в архівосховищах України, Росії та Польщі. Ця розмова й стала основою для майбутньої публікації. Такі товариські відносини обидва вчені зберегли на весь період своєї творчої співпраці. Ділилися радіщами й хорошими новинами. Так, в одному з листів М.П. Ковальського до І.Г. Пащука він повідомляв: «до речі, у мене подія, 14 жовтня захистив дисертацію мій черговий аспірант, (вже 17-й) за чергою захист представників мого напрямку». Йшлося про захист кандидатської дисертації у 1992 р. тепер доктора історичних наук Петра Михайловича Кулаковського на тему «Руська (Волинська) метрика (1569-1673 рр.) як джерело до історії Київського та Брацлавського воєводств».

Члени Президії ради Рівненського краєзнавчого товариства Всеукраїнської спілки краєзнавців у листопаді 1992 р. на чолі з І. Пащуком одноголосно підтримали кандидатуру професора М.П. Ковальського у члени-кореспонденти АН України, про що дізнаємося з листа за підписом І. Пащука: «ми усі знаємо його як багаторічного сподвижника в галузі історичної науки на Україні, як авторитетного знавця історіографії та джерелознавства, питанням, яким він сповна віддає усі роки своєї творчої і пошукової роботи». Незважаючи на заслуги вченого перед вітчизняною наукою, його кандидатура в Академії наук не отримала належної оцінки. У 1999 р. Микола Павлович став Лауреатом регіональної краєзнавчої премії «За відродження Волині», ще раніше – у 1992 р. лауреатом у цій же номінації став його колега Петро Зотович Андрухов, що свідчить про високу оцінку наукової та краєзнавчої праці цих дослідників зі сторони Рівненського краєзнавчого товариства.

¹²Ковальський М. *Висвітлюється історія Рівного [Рец. на кн.:] Олена Прищепи. Вулицями старого міста. Топонімічні дослідження з історії Рівного. – Рівне, 1997. – 151 с. // Демократична Рівненщина. – 2000. – 8 груд. – № 43. – С. 8.*

¹³Пащук І. *Історичні етюди Миколи Ковальського // Сім днів (Рівне). 1999. – 11 черв. – № 24. – С. 9.*

В рамках співпраці з Рівненським краєзнавчим товариством Микола Павлович планував ще у листопаді 1992 р. підготувати книгу чи посібник під назвою «Джерела з історії Волинської землі доби середньовіччя та початку нового часу (XIV-XVIII ст.)». Цей задум в силу низки обставин не був реалізований у житті.

Професор Ковальський активно обмінювався літературою з рівненськими колегами. Так, впродовж 1998-2000 рр. І. Пащук опублікував серію нарисів під назвою «Краєзнавці Рівненщини». Микола Павлович зібрав комплект копій цих нарисів самостійно, окремі на його прохання були надіслані до Острога. Кілька нарисів підготував до цього своєрідного бібліографічного словника краєзнавців Рівненщини Микола Павлович на прохання Івана Григоровича, зокрема, і про громадського та культурного діяча, священика, дослідника Волині й освітнього діяча Аполона Сендульського (1830-1882). Свої книги та окремі праці Микола Павлович теж з приємністю відправляв до Рівного. Напевне знаємо про «Етюди з історії Острога», «Матеріали до біобібліографії М. Ковальського», збірники матеріалів острозьких конференцій тощо. Щорічно Рівненське краєзнавче товариство мало за традицію передавати краєзнавчу літературу науковим й навчальним закладам. Своєрідну «краєзнавчу бібліотеку» у 1990-х роках отримала й Острозька академія за сприяння І. Пащука.

До Рівного Микола Павлович писав з Дніпропетровська, Острога, Запоріжжя (де в червні 1992 р. був головою ДЕК) тощо.

І. Пащук у своїх листах справедливо називав професора М. Ковальського «літописцем рідного краю», а його колег і учнів з такою ж повагою – «острозькими козаками». Враховуючи великі заслуги у розвитку краєзнавчої діяльності на Рівненщині, своєю ухвалою рада Рівненського краєзнавчого товариства у 1992 р. затвердила науковця почесним членом своєї організації¹⁴.

Краєзнавство історичної Волині стало одним із невеликих напрямків широких наукових зацікавлень вченого, а з організаційним його оформленням у незалежній державі розгорнулася плідна співпраця Рівненського обласного краєзнавчого товариства з острозьким інтелектуальним середовищем, правдивим і довголітнім науковим авторитетом якого виступав М. П. Ковальський. І. Г. Пащук своєю невтомною працею на ниві національного краєзнавства заклав міцні його підвалини на Рівненщині. Листи вчених в наш час виступають джерелами для більш глибокого й детального осмислення історіографії історії України та історичного краєзнавства другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

¹⁴Пащук І. Коротка краєзнавча довідка // Острозький краєзнавчий збірник. – Острозьк, 2007. – Вип. 2. – С. 229-230.

Тексти листів подаємо згідно з сучасною орфографією та пунктуацією із збереженням лексично-стилістичних особливостей мови їхніх авторів. Листи подаємо у хронологічній послідовності. Кожний лист має легенду із зазначенням вихідних даних зберігання в архіві, даємо відомості про оригінальність листів та спосіб їх відтворення. У тих місцях, де неможливо прочитати слово ставимо три крапки у квадратних дужках, скорочені слова наводимо повністю з дописом у квадратних дужках. Листи з архіву М. Ковальського мають вхідний номер та дату отримання.

Лист № 1

Запоріжжя

17.VI.1992

Дорогий земляче, Іван Григорович!

Тільки зараз зміг виконати своє зобов'язання – пересилаю фотографію, зроблену 6.VI. і одержану вчора – фото «свіже» і реалістичне, на якому на Вас дивиться вже немолодий чоловік, який вийшов на фото трохи сумним. Що є – то є.

Зараз я в Запоріжжі – головую в Державній екзамен.[аційній] комісії на істфаку Запорізького університету, потім з 28.VI знову у Дніпропетровську, а десь після 15.VII. збираюсь у рідний мені Остріг. Якщо вийде той /арк. 13 зв./ матеріал, про який Ви казали – присилайте № газети в Дніпропетровськ: 320050, Дніпропетровськ-50, аб.[онентська] скр.[инька] 230 Ковальському Миколі Павловичу. Мій телефон: 39-20-68.

Буду пам'ятати нашу щирішу бесіду¹⁵ в автобусі до Дерманя 30.V. Для мене 2 доми – один рідний мені Остріг, другий – Дніпропетровський університет, істфак, кафедра історіографії та джерелознавства, на якій вже працюю 20 років, з них – 15 завідую цією кафедрою. Найбільше щастя – в учнях, студентській, аспірантській молоді, однодумцях, які віддали [свої сили] справі вивчення і видання джерел з історії України особливо XVI-XVIII ст.

Будьте міцні і здорові.

Ваш [М. Ковальський]

[У лівому верхньому куті прямокутний штамп Всеукраїнської спілки краєзнавців з позначенням дати отримання – 22.VI.92 та підписом Івана Пащука]

Оригінал, рукопис.

Держархів Рівненської області (надалі – ДАРО), ф. Р-2805, оп.1, спр. 21 Листування товариства з установами, музеями, інститутами, арк. 13 – 13 зв.

¹⁵На маргіналіях пізніший допис, наскільки можна судити, рукою І. Пащука: «Бесіда з М. Ковальським опублікована у газеті «Вільне слово» за 1 липня 1992 року».

Лист № 2

Дніпропетровськ, 9 липня 1992

Вельмишановний і дорогий Іван Григорович!

Велике Вам спасибі і за виключно до мене увагу, і за просто фантастичну Вашу оперативність: одержав обидва числа рівненської газети «Вільне слово» за 4 червня і 1 липня цього року, в яких опубліковані дві Ваші статті, що стосуються III Острівської конференції і мене як літописця рідного краю. Це – дуже почесне для мене звання, все одно як звання «Заслужений діяч науки і техніки України», яке мені присвоєне указом Президії Верховної Ради нашої республіки 31.VII.1991 і Почесного громадянина міста Острога у вересні теж минулого року.

Ще раз сердечно дякую Вам за дорогі і теплі слова, а нашу спільну подорож автобусом до Дерманя назавжди запам'ятав. Тоді був чудовий настрій. Взагалі наші конференції мають велике значення і для здруження людей, розвитку людських і наукових контактів, чим я дуже дорожу і що є неоціненною вартістю.

19.VII їду до Острога на місяць. Буду знову у своєму батьківському домі на Маяковського / тепер Кардашевича № 10 /, де пройшли мої дитячі і юнацькі роки.

Щиро Ваш [підпис М. Ковальського]

Оригінал, машинопис.

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 21, арк. 14.

Лист № 3

Дніпропетровськ, 24 вересня 1992

Вельмишановний Іван Григорович,

Маючи до Вас велике довір'я і шанування, звертаюся з проханням передати цей мій матеріал на проєктовану науково-красназничу конференцію, що має відбутися у Рівному, про яку я випадково довідався, хоча сам не одержав жодних пропозицій. Знаючи, що Ви «вхожі» в рівненські науково-красназничі кола, маю сміливість попросити передати в оргкомітет (а де цей комітет – поняття не маю) з тим, щоб може вони знайдуть можливість (якщо я капітально ще не запізнився з цим текстом-заявкою) включити мене до програми і, може, навіть надрукують цей або у скороченому варіанті (скорочу сам, або хай вже самі скоротять) текст цього виступу.

Прошу повідомити мене про деталі цього майбутнього рівненського форуму, який у мене шанс попасти на цю конференцію. Чекаю з нетерпінням від Вас звістки. Між іншим, нещодавно Інститут української археографії АН України та наш університет висунули мою кандидатуру у член-кореспонденти АН України.

Шкода, що влітку ми не зустрінулись в Острозі, як цього дуже хотів і я, і Петро Зотович Андрухів.

Щиро Ваш *[підпис М. Ковальського]*
320050 Дніпропетровськ-50
аб.[онентська] скринька 230
Ковальський Микола Павлович
Оригінал, машинопис.
ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 21, арк. 20.

Лист № 4

Дніпропетровськ, 25 вересня 1992

Вельмишановні колеги,

довідався, що у Рівному має відбутися науково-краєзнавча конференція з краєзнавства Волині чи місцевого краю. Був би дуже задоволений, якби моя пропозиція була би прийнята. Пропоную свій виступ (матеріали цього виступу надсилаю) на тему: «ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ІСТОРІЇ ВОЛИНИ ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА ПОЧАТКУ НОВОГО ЧАСУ XV-XVIII ст.».

Просив би повідомити про можливість включення цієї теми до програми конференції та час її проведення.

[підпис М. Ковальського]

МОЯ АДРЕСА:

320050 Дніпропетровськ-50

або. скринька 230

професору Ковальському Миколі Павловичу,

завкафедрою історіографії та джерелознавства

Дніпропетровського університету, доктор іст.[оричних] наук

Оригінал, машинопис.

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 21, арк. 23.

Лист № 5

Миколо Павловичу!

Справді така конференція «Велика Волинь: минуле і сучасне» готується. Думав, що Ви в курсі, бо про неї я особисто говорив в Острозі, але, мабуть, Ви не звернули уваги у той клопіткий час. Тези Ваші приймаються. Шукаємо кошти. Усілякі подробиці – пізніше, як утрясемо усі питання.

Щиро вітаю з член-корством.

До нових зустрічей.

З глибокою повагою *[підпис Івана Пацука]*

29.IX.1992 р.

[Отримано 3.X.1992 р.]

Оригінал, рукопис на поштівці.

Приватний архів М.П. Ковальського.

Лист № 6

Дніпропетровськ, 17/18.X.1992

Вельмишановний ІВАН ГРИГОРОВИЧ,

Ваш лист був мною одержаний, я дуже радий, що ще не запізнився з надісланням свого виступу на Першу Рівненську краєзнавчу конференцію. Чи мене звідомлять коли вона відбудеться.

Що стосується мого член-корства АН України, то це дуже проблематично. Не знаю, звідки Вам ця інформація постувила. Мене висунув кандидатом на це звання Інститут української археографії 8 вересня, для мене це було зовсім несподівано, а потім таку ж дію здійснив і наш університет – Велика Вчена Рада таємним голосуванням. Всі потрібні для участі у конкурсі документи я подав (встиг) 18 вересня. Проте мої шанси відсутні, бо вакантне одне місце за спеціальністю «Історія України», а претендентів, крім мене три, але дуже впливові. Все буде вирішене наприкінці наступного місяця у Києві на загальних зборах Академії наук, де буде проведене таємне голосування. Знаю що при такому розкладі сил [становище] зовсім безнадійне /арк. 33 зв./

Надсилаю Вам варіант моєї рецензії на працю Петра Зотовича Андрухова. Про її долю буду вас прохати повідомити. Сам її надрукував особисто, помилки намагався виправити, може щось і не догледів. Прошу сповістити, коли одержите цю бандероль.

Прийміть мої самі найкращі побажання.

Щиро Ваш [підпис М. Ковальського]

320050, Дніпропетровськ-50

аб.[онентська] скр.[инька] 230

П.С. До речі, у мене подія, 14 жовтня захистив дисертацію (кандидатську) мій черговий аспірант¹⁶ (це вже 17-й за чергою захист представників мого напрямку – роковини – 20 років тому відбувся перший захист мого аспіранта, який тепер доктор, професор, завкафедрою в нашому університеті¹⁷)

[підпис М. Ковальського]

(М.П. Ковальський)

[Отримано 20.X.92 р.]

Оригінал, машинопис.

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 21, арк. 33-33 зв.

¹⁶Ідеться про захист кандидатської дисертації у Дніпропетровському державному університеті П. М. Кулаковського, з 2007 р. доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри країнознавства Національного університету «Острозька академія».

¹⁷Ідеться про В.К. Якуніна – доктора історичних наук, професора. Захист його кандидатської дисертації відбувся у Дніпропетровському державному університеті у 1972 р.

Лист № 7

Дніпропетровськ, 14 листопада 1992

Вельмишановний і дорогий Іван Григорович, дуже оперативно, 9 листопада я вже одержав копію Вашого листа на підтримку моєї кандидатури в члени-кореспонденти АН України. Ви висловили добрі слова в мою адресу, що зобов'язує мене ще більш інтенсивно попрацювати на ниві волинського та рівненського краєзнавства, робити нашу спільну справу. Ніяк не зберусь взятись за написання монографії чи хоча б учбового посібника «Джерела з історії Волинської землі доби середньовіччя та початку нового часу (XIV-XVIII ст.)». Задумів багато, та не вистачає часу та здоров'я, дуже легко і швидко втомлююсь.

Ще раз дякую Вам за підтримку. Будемо чекати, що то вже вирішать таємним голосуванням вчені мужі-академіки через кілька тижнів.

Всього Вам найкращого [підпис М.Ковальського] М.Ковальський
/арк. 39/

252000 м. Київ

Вул. Володимирська,

Президія АН України

Члени ради Рівненського краєзнавчого товариства Всеукраїнської спілки краєзнавців з приємністю дізналися з публікацій у пресі, що у члени-кореспонденти АН України балотується завідуючий кафедри історії¹⁸ та джерелознавства Дніпропетровського державного університету, доктор історичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України Микола Павлович КОВАЛЬСЬКИЙ.

Ми усі знаємо його як багаторічного сподвижника в галузі історичної науки на Україні, як авторитетного знавця історіографії та джерелознавства, питанням яким він сповна віддає усі роки своєї творчої і пошукової роботи. Ним опубліковано майже 150 праць, з його участю уже захистилося 17 кандидатів наук.

Професор М.П. Ковальський був ініціатором і є безпосереднім організатором науково-краєзнавчих конференцій до 900-річчя древнього рідного міста Острога на Рівненщині, яких уже проведено три з широким залученням науковців і краєзнавців з багатьох регіонів нашої держави, а також з української діаспори. Завжди активно включається у проведення регіональної наукової конференції «Велика Волинь: минуле і сучасне». Оцінюючи його внесок у вивчення історії нашого краю, він одностайно обраний почесним членом Рівненського краєзнавчого товариства.

Ми одногосно підтримуємо кандидатуру професора М.П. Ковальського у члени-кореспонденти АН України.

Голова Рівненського

Краєзнавчого товариства [підпис Івана Пащука] І.Г. Пащук

¹⁸Має бути «історіографії».

[У лівому верхньому куті прямокутний штамп Всеукраїнської спілки краєзнавців, на підписі І.Г. Пащука – кругла печатка Всеукраїнської спілки краєзнавців].

Оригінал, машинопис.

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 21, арк. 38-39.

Лист № 8

Дніпропетровськ, 15 липня 1993, четв.[ер]

Дорогий й вельмишановний Іван Григорович,

Сердечно вдячний Вам за пересилку двох газет з Рівного, в яких опубліковані Ваші репортажі про IV Острівську науково-краєзнавчу конференцію. Сподіваюся, що і рецензія кандидата наук Петра Кулаковського буде опублікована в газеті «Вільне слово» або у «Вістях Рівненщини» при Вашому спонсорстві. Не має сумнівів, що популяризація знань про нові форми спільної науково-краєзнавчої роботи, що тепер розгортається на Рівненщині і Волині в цілому, – свята й священна справа.

В серпні буду знову в Острозі, в рідному мені будиночку, може вдасться щось і написати нове. Як вже дасть Бог здоров'я і наснаги. Дуже хотілося би поїхати до Житомира, але все ще не маю у своєму розпорядженні добрих джерел чи літератури про Житомир, а без якісної джерельної бази не наважуюсь репрезентуватись на всеволинській конференції. Треба ще розібратися у своїх архіваліях.

Бажаю Вам всякого добра, доброго здоров'я, завжди бути таким бадьорим і повним енергії та ентузіазму в нашій спільній краєзнавчій діяльності.

Завжди Ваш

Микола Ковальський

[підпис М. Ковальського]

Оригінал, машинопис.

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 26, арк. 20.

Лист № 9

Остріг 18.07.1993

Дорогий Іване Григоровичу!

Прийміть мої самі найкращі побажання в нелегкій і патріотичній творчості. Надсилаю Вам дві статті про краєзнавців (Михайлюка і Сендульського). Правда вони дуже короткі, але це не гріх. З фото нічого не знайшов і посилаю фото двохрічної давності.

Тисну Вашу правницю

Ваш [підпис П. Андрухова] П. Андрухов

Іване Григоровичу! Прошу протоквітть статтю П. Кулаковського (яку дав М. Ковальський) в газеті. Це хороша стаття про матеріали I-III Острозької конференції.

Оригінал, рукопис.

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 26, арк.21.

Лист № 10

Дніпропетровськ, 31. VII.1993, субота

Вельмишановний Іван Григорович,

Ви мені справили справжню радість і приємність, надіславши в листі матеріали мого колишнього аспіранта Петра Кулаковського про двоухтомник матеріалів острозьких конференцій. Сьогодні одержав це Ваше пересилання, за що сердечна дяка Вам. Крізь простір між нами перекинутий місток, який нас зв'язує, а мені на душі завжди приємно і тепло, коли беру у руки Вашу звістку і рівненську публікацію.

Незабаром їду до Острога (в наступну суботу), на жаль, не надовго, бо вже 22 серпня зобов'язаний бути у Львові на II Конгресі українців (чи українознавців), де треба буде виголосити повідомлення з української історіографії, зустрітися з спільними знайомими. Маю ще до від'їзду написати ще одну статтю до рівненського видання про магдебурзьке право на Україні в XVI-XVII ст. А «на варштаті» ще маса завдань для підготовки різних рукописів. Дуже хотів би виступити в Житомирі на конференції, але напевно, запізнюсь з подачею тез, а шкода, бо дуже хотів би відвідати Житомир, маю там в архіві багато [справ] для пошуків, а все руки не доходять.

Тільки-но закінчив статтю про нові документи про перебування Д.І. Яворницького у Варшаві в 1895-1896 рр. та про призначення професором І. Огієнка у Варшавському університеті у 1925 році. Це зовсім невідомі до цього часу документальні свідчення.

Ви, напевне, подали Петру Зотовичу свої тези чи виступ у 1993 р. на острозькій конференції, є перспективи видання матеріалів IV конференції.

Міцно тисну Вашу добру і зичливу руку

Завжди Ваш

Микола Ковальський

[підпис М. Ковальського]

Оригінал, машинопис.

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 26, арк. 25.

Лист № 11

Дані на 21.VIII.1993. Остріг¹⁹

Ковальський Микола Павлович

Нар.[одився] 19.III.1929 [р.] в м. Острозі, Волинського воєводства, тепер Рівненської області. 1946 р. закінчив острозьку сер.[едню] школу №1 з золотою медаллю. В 1947-1952 рр. навчався у Львівському університеті на історичному факультеті, закінчив його в 1952 р. з відзнакою (останні два роки – заочно). З 1950 р. почалася трудова діяльність: учителював у школах м. Острога. В 1953 р. вступив до аспірантури Львівського університету. 1958 р. захистив кандидатську дисертацію у Львівському університеті на тему: «Зв'язки західноукраїнських земель з Російською державою (2 пол.[овини] XVI-XVII ст.)». Докторську дисертацію на тему «Джерела з історії України XVI – 1-ої пол.[овини] XVII в.» захистив у 1984 р. в Московському університеті. З 1985 р. – професор. В 1959-1963 р. – науковий співробітник державного музею етнографії та художніх промислів АН України, заввідділом етнографії. З 1963 р. – на Подніпров'ї, спочатку доцент Криворізького загальнонаукового факультету Дніпропетровського університету, а з 1967 р. до цього часу – доцент, проф.[есор] з 1985 [р.], а з 1978 [р.] – завкафедрою історіографії та джерелознавства Дніпропетровського державного університету і до цього часу (серпень 1993[р.]). В липні 1991 р. Указом Президії Верховної Ради УРСР присвоєно Почесне звання «Заслужений діяч науки й техніки УРСР» /104 зв./ Автор 220 друкованих праць, чимало з них присвячені краєзнавству історичному, учасник I і II Всесоюзних наукових конференцій з історичного краєзнавства (Полтава, 1987 і Пенза 1989). Доповіді з проблем теорії краєзнавства, учасник V Всеукраїнської краєзнавчої конференції (Кам'янець-Подільський, 1992 [р.]) і II Ровенської обласної конференції «Велика Волинь», Луцької II-ої та ін.

Разом з П.З. Андруховим з 1990 [р.] організатор острозьких наукових краєзнавчих конференцій «Остріг на порозі 900-річчя». В 1990-1993 рр. проведено 4 щорічні такі конференції, є головою їх оргкомітету (всіх 4-х).

Підготував в Дніпропетровську 20 кандидатів історичних наук, з них вже 6 стали докторами історичних наук, в основному з історії України²⁰.

Основні краєзнавчі роботи присвячені Острогу і Волині, починаючи з

¹⁹На кожному аркуші цього листа у правому верхньому куті проставлено нумерацію аркушів листа арабськими цифрами, дату й місце: «21.VIII.93. Остріг».

²⁰Перелік учнів проф. М. Ковальського, що захистили під його керівництвом кандидатські дисертації (всього 28 аспірантів, здобувачів) див.: Кандидатські дисертації, виконані під керівництвом професора М.П. Ковальського // Микола Павлович Ковальський *Ad gloriam ... Ad honores ... Ad memorandum*. – Дніпропетровськ: ПП Ліра ЛТД, 2007. – С. 8-10.

1973²¹ р. «Акт 1603 р. поділу володінь князів Острозьких», «Свідки сивої давнини. Документальні джерела XVI-XVIII ст. з історії Острога» (1989), «Документальна повість «Гальшка» (1990), цикл статей про документальні джерела з історії Острога і Волині²².

В 1972 р. опублікована книга «Джерела про початковий етап друкарства на Україні», де більшість матеріалів про Острог. В 1989 р. робота «Острозький інвентар 1654 р.», а раніше – в 1982 р. «Джерела з соціально-економічної історії України XVI – перш[ої] пол.[овини] XVII ст.» – вперше виявив і опублікував магдебурзьку грамоту /арк. 105/ місту Острогу (1585 р.). В збірнику «Федоровские чтения 1981» (М., 1983) поміщена велика стаття про Острог як адміністративний і культурний центр XVI ст.²³

Спеціалізується в галузі різних проблем джерелознавства історії України XVI-XVIII ст., історичного краєзнавства і української історіографії. З цих питань виступав на міжнародних конференціях, присвячених 500-річчю українського козацтва (Київ – Дніпропетровськ, 1991), I і II міжнародних конгресах українців (Київ, 1990, Львів 1993), конференціях, присвячених козацтву на о. Хортиця (1991, 1992), Дмитру Яворницькому (1990), Б. Хмельницькому (1991), учасник Наукової ради при АН України з українського краєзнавства, Республіканської конференції при Верховній Раді України з економіки. В 1993 р. у співавторстві з його колишнім аспірантом, тепер також доктором історичних наук, професором Ю.А. Мициком вийшов у Києві у видавництві Міносвіти курс лекцій «Історія України» ч. 1 (до середини XVII ст.). Ю.А. Мицик ведучий науковець, співробітник Інституту української археографії АН України, займається підготовкою до видання джерел з історії України, є членом Археографічної комісії.

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 92.

Автобіографія та біографія краєзнавців Рівненщини. – Т. 1. 2004.

²¹Написано помилково. Фактично це 1975 р. Див.: *Вопросы отечественной историографии и источниковедения. Сборник научных работ.* – Днепропетровск: ДГУ, 1975. – Вып. 2 – С. 113-137.

²²Названі нариси з 112 ілюстраціями були опубліковані в одній книзі: *Ковальський М. Етюди з історії Острога: Нариси / М. Ковальський.* – Острог: Острозька академія, 1998. – 288 с. Всього тут 14 нарисів. У книзі представлено «археографічні довідки» до публікацій нарисів. Там само. – С. 198-201.

²³Ковальський Н. *Острог как политико-административный, экономический и культурный центр XVI в. // Федоровские чтения, 1981.* – М.: Наука, 1985. – С. 49-56.

Лист № 12²⁴

П.[етро] З.[отович] Андрухов

1.09.93 р.

[Підпис Івана Пащука]

Академік Міжн.[ародної] слов'янської академії наук (1998)

1. С. Луцкова. Ювілей старійшини української історичної науки // В.[ільне] С.[лово]. 1999. [Рівне]

2. С. Луцкова. До ювілею Миколи Ковальського // Народна газета. – Рівне. – 1999.

3. І. Пащук. Звання лауреата – до ювілею // Вільне слово. – 1999

4. Осягнення історії. Збірник праць на пошану професора Миколи Павловича Ковальського з нагоди 70-річчя. – Острого; Нью-Йорк. – 1999.

5. А. Хведась. Вчений, вчитель, наставник // Замкова гора. – Острого. – 1999. – 20 березня.

Оригінал, машинопис.

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 92. Автобіографії та біографії краєзнавців Рівненщини. – Т. 1. 2004, арк. 105-105 зв.

Лист № 13

320050, м. Дніпропетровськ-50

Абон.[ентська скринька] 230,

п. Ковальському М.П.

ДОРОГИЙ НАШ І ШАНОВНИЙ МИКОЛО ПАВЛОВИЧУ!

А час знає своє – біжить без упину. Така його доля. Ось уже й Вам налічив цілих 65. І мені приємно привітати у цей день Вас, нашого почесного члена краєзнавчого товариства, із цією датою і побажати ще довгих творчих років життя при козацькому здоров'ї.

Ми любимо і поважаємо Вас, Миколо Павловичу, яке палкого прихильника і популяризатора історії древньої Волині, як зачинателя щорічних конференцій «Остріг на порозі 900-річчя», які здобули зараз широкий розголос серед науковців і краєзнавців.

Отож, тримаймося і очищаймо історію нашої України від усілякого намулу і чорної зневаги!

З днем народження!

З щирою повагою [*підпис І. Пащука*] Іван Пащук

12 березня 1994 року

м. Рівне

Оригінал, машинопис

ДАРО, ф. 2805, оп. 1, спр. 32 Листування товариства з установами, організаціями, органами влади, арк. 19.

²⁴У правому верхньому куті печатка, нерозбірливо: «Всеукраїнська спілка краєзнавців ... Лібкнехта, 11/80, ...».

Лист № 14

Дніпропетровськ, 2 квітня 1994

Дорогий і вельмишановний

ІВАНЕ ГРИГОРОВИЧУ,

Висловлюю Вам щиру і сердечну подяку за надіслані Вами мені вітання і поздоровлення у зв'язку з моїм 65-річчям. Тут, у Дніпропетровську, саме цю дату, хоч і не «круглу» наукова та педагогічна громада (чи громадськість) відзначила дуже тепло і з великою симпатією до мене, чого я, повірте, не лише не розраховував, але й не сподівався. Було урочисте засідання вченої ради факультету, в місцевому журналі «БОРИСФЕН» опублікована велика стаття²⁵ стосовно мого життєвого та творчого шляху. Хоч примірників у мене цього журналу небагато, але вирішив надіслати цей журнал Вам, поскільки вже певний час ми маємо добрі і близькі стосунки, а Ви збираєте матеріали про волинян.

Ще раз прошу прийняти мою подяку

Щиро Ваш [підпис М. Ковальського]

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 32, арк. 29.

Лист № 15

Остріг, 29.I.1996

Вельмишановний Іван Григорович,

Поздоровляю Вас ще раз з усім комплексом Новорічних і Християнських свят. В Острозі за дорученням проф. Любомира Винара (м. Кент, Огайо) та під моїм головуванням створений наприкінці 1995 р. Острозький Осередок Українського Історичного Т-ва на весь регіон Великої історичної Волині. Запрошую стати його членом. Ми в запрошеннях дуже вибіркові. Посилаю 2 примірника анкети. Ніяких внесків і вкладок з українських членів не беремо. Про УІТ і його орган «Український історик» скоро буде моя стаття в острозькій газеті, а потім в одній з Рівненських. Порадьте, де б про це оперативно опублікувати. З Ровенчан я запрошую декількох, буду їм писати – Ричков, Бухало і молодих Грома і Цибульського і Вас Все! З Острожан – Андрухов, Кулаковський мій заступник, двоє Атаманенків, Позіховські з музею і Манько з музею. Чекаю повернення 2-х пр.[имірників] анкет: один з моїм грифом буде в Острозі, а 2-й – в США.

Ви колись опублікували статтю про мене з фото. При переїзді в Острог вона у мене загубилась. Випозичте її, я зроблю тут ксерокс.

Пишіть. Щиро Ваш [підпис М. Ковальського]

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 41, арк. 4-6.

²⁵ *Йдеться про статтю: Удод О. Слово про вчителя // Борисфен. – 1994. – №2. – С. 6-10.*

Лист № 16

265620, м. Острог,
вул. Кардашевича, 10
Ковальському М.П.

Вельмишановний Миколо Павловичу!

Отримав членські заяви і готовий стати членом Українського Історичного Товариства у м. Кенті в США. Анкети заповнені, висилаю Вам назад. Повністю підтримую Вашу ініціативу.

Щодо Вашої статті, то прошу висилати мені, а я тут у Рівному, подивлюся, щоб вона чим скоріше побачила світ.

А стосовно газети «Вільне слово», де було опубліковано мій матеріал про Вас, то самому потрібно десь її пошукати. Як тільки попаде до моїх рук, то відразу надішлю Вам.

Щиро дякую за новорічні і різдвяні вітання.

Що чувати з конференцією «Острог на порозі 900-річчя»?

Моє найпалкіше вітання П.З. Андрухову та усім іншим острозьким «козакам».

З щирою повагою

[підпис І. Пащука]

Іван Пащук

31 січня 1996 року.

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 41, арк. 3.

Лист № 17

3 лютого 1996

Вельмишановний і дорогий Іван Григорович,

Дуже дякую за оперативність, анкети одержав, надіслали мені також з Рівного Гром і Цибульський, ще маю звернутися до Бухала і Ричкова з аналогічними пропозиціями і на цьому ставлю крапку. Про статут Українського Історичного Товариства, наші задуми і плани ще повідомлю незабаром. Зібрання членів осередку проведемо після листування і у більш теплий час. Статтю про УІТ надішлю на тому тижні, може редакція «ВІЛЬНОГО СЛОВА» опублікувала таку статтю. У цю суботу в цій газеті надруковане інтерв'ю зі мною, але про УІТ там сказане одне речення про наступну конференцію, про Грушевського і Волинь.

Дуже шкода, що Вашої статті з моїм портретом (фото), яку Ви опублікували чи то в 1991, чи то в 1992 році Ви не знайшли, а мій примірник Вами мені присланий не знаходжу, а в Острозі немає підшивок Рівненської обласної газети за минулі роки. Пошукайте, хоч би знати дату я б попросив моїх приятелів у Рівному зробити ксерокопію. Може переглянете підшивку в редакції або в обласній бібліотеці і повідомите мене дату тої публікації.

Пробачте. Збірник матеріалів острозької конференції 1995 року не вийшов, бо не має коштів. А заяву з темою виступу на чергову 7-му сесію – надсилайте мені або Зотовичу.

Міцно тисну Вашу добру і чесну руку

Микола

[підпис М. Ковальського]

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 41, арк. 7-7 зв.

Лист № 18

Шановний пане Іване

Одержав Вашу заяву на вступ до УІТ і запрошуємо прийняти участь в міжнародній науковій конференції «Велика Волинь в науковій спадщині і громадській діяльності М. Грушевського» на відзнаку 130-річчя від дня народження, яка відбудеться в Острозі в вересні 1996 року. Тему Вашого виступу та тези об'ємом 2-3 стор. просимо надіслати до 1 квітня. Також просимо терміново надіслати список основних друкованих робіт /за вибором/ – для представлення в Головну Управу УІТ (США) професору Любомиру Винару разом з Вашою анкетною.

Пропонуємо Вам написати наукову статтю вашого профілю до публікації у кварталнику «Український історик» (орган УІТ). Об'єм статті необмежений. Науковий апарат обов'язковий з порядковою нумерацією посилань. Статті в 2-х примірниках надсилайте до нас в м. Острог для централізованої передачі в редакцію «Українського історика».

Голова Острозького осередку УІТ *[підпис М. Ковальського]* проф. М. Ковальський

27 лютого 1996

Оригінал, машинопис.

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 41, арк. 13.

Лист № 19

265620, м. Острог,

вул. Кардашевича, 10

Ковальському М.П.

ШАНОВНИЙ НАШ МИКОЛО ПАВЛОВИЧУ!

Від ради Рівненського обласного краєзнавчого товариства Всеукраїнської спілки краєзнавців, Почесним членом якого Ви є з 1992 року, від себе особисто вітаю Вас з днем народження.

Ми високо цінуємо вашу невтомну працю для відродження гордої слави великої «Острозької старовини», вашу постійну і щиру закоханість в історію нашої Української держави і своєї рідної землі, як вченого-спеціаліста з історичного джерелознавства. Саме завдяки вам проводяться

наукові конференції «Острог на порозі 900-річчя», багато інших цікавих краєзнавчих заходів. Свої знання, свої вміння Ви сповна віддаєте вихованню молодого покоління, підтримці молодих науковців.

Щиро зичу Вам, Миколо Павловичу, міцного здоров'я і довгих років життя! Будьмо і тримаймося!

З найщирішою повагою – Голова Рівненського обласного краєзнавчого товариства Всеукраїнської спілки краєзнавців [підпис Івана Пащука].

17 березня 1997 року.

м. Рівне

[Вхідний № 55, отримано 18.ІІІ.1997 р.]

Оригінал, машинопис.

Приватний архів М.П. Ковальського.

Лист № 20²⁶

12 жовтня 2001 [р.]

Дорогий і вельмишановний Іван Григорович,

Знову вітаю і звертаюся до Вас з проханням: виготовив в Академії ксерокопії Ваших статей під назвою (серії) «Краєзнавці Рівненщини», але не впевнений, що тут повний комплект. Можуть бути якісь пропуски – прошу подивитись Вашу особисту картотеку – бібліографію.

За моїми даними: газета «Вільне слово»

1998 р.

30 трав.[ня] (Л. Кравцов) І. Лозов'юк

27 лип.[ня] (Ю.(?) повинно Й. Новицький) О. Молчанов

29 серп.[ня] (П. Лешенко, М. Пінчук)

11 жовт.[ня] (І. Носаль, М. Кузьменко)

11 лист.[опада] (І. Свєшніков, Я. Гофман)

/арк. 59/ 3 лют.[ого] (А. Сендульський)

28 квіт.[ня] (О. Масний)

9 чер.[вня] (М. Тучемський)

22 груд.[ня] (Г. Гапончук)

2000 [р.]

19 січ.[ня] (П. Тутковський)

5 лип.[ня] (К. Харлампович)

30 серп.[ня] (О. Кольберг)

17 верес.[ня] (О. Фотинський)

Напевно, що є публікації в цій же газеті, цієї рубрики, але не маю цих позицій. Буду переглядати підшивки за 1996, 1997 рр., а може ще раніше?

Знаю, що Ви писали про П. Андрухова 1998 18.IV № 33-34 і Г. Равчука 1998 № 33-34.

²⁶Нумерація аркушів проставлена у зворотній послідовності.

Можливо ще є? Чекатиму від Вас звістки. Який № Вашого домашнього телефону?

Міцно тисну Вашу руку!

[підпис М. Ковальського]

Оригінал, рукопис.

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 75, арк. 59-59 зв.

Лист № 21

15 жовтня 2001 р.

35800, м. Острог

№ 31

вул. Кардашевича, 10

Ковальському М.П.

Шановний Миколо Павловичу!

Отримав Вашого листа, де Ви просите повідомити про мої публікації у «Вільному слові» під рубрикою «Краєзнавці Рівненщини». Даю перелік усіх добірок, аж допоки редакція чомусь наклала на них вето.

1998 рік

П. Андрухов, Г. Равчук – 18 квітня;

Л. Кравцов, І. Лозов'юк – 30 травня;

О. Молчанов, Й. Новицький – 29 липня;

П. Лещенко, М. Пінчук – 29 серпня;

І. Носаль, М. Кузьменко – 14 жовтня;

Я. Гофман, І. Свешніков – 11 листопада;

О. Цинкаловський – 16 грудня.

1999 рік

А. Сендульський – 3 лютого;

О. Масний – 28 квітня;

М. Тучемський – 9 червня;

К. Тищенко – 14 липня;

Г. Гопанчук – 10 серпня.

2000 рік

П. Тутковський – 19 січня;

П. Жолтовський – 15 березня;

М. Теодорович – 19 квітня;

О. Фотинський – 17 травня;

К. Харлампіович – 5 липня;

О. Кольберг – 30 серпня;

Ф. Штейнгель – 27 вересня.

Миколо Павловичу! Ще була публікація в альманасі «Волинські дзвони»:

Пащук Іван. До бібліографічного словника краєзнавців Рівненщини // Волинські дзвони. Науково-краєзнавчий альманах. Випуск третій. – Рівне, 1999. – С. 106-110.

(П. Андрухов, Я. Гофман, Л. Кравцов, О. Кузьменко, П. Лещенко, І. Лозов'юк, О. Молчанов, Й. Новицький, І. Носаль, М. Пінчук, Г. Равчук, І. Свешніков).

З великою повагою і побажанням усіх гараздів.

Голова Рівненської обласного краєзнавчого товариства

[підпис І. Пащука]

Оригінал, рукопис

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 75, арк. 60-61.

Цей лист також зберігається у двох примірниках у приватному архіві М. Ковальського. На бланку Всеукраїнської спілки краєзнавців. Оригінал, машинопис.

Лист № 22

Острог

2.XI.2001

Дорогий і вельмишановний Іване Григоровичу!

Змушений знову до Вас звертатися з проханням щодо ще одного нарису. На жаль, в Острозі в бібліотеках не вдалось віднайти Ваш нарис про О. Цинкаловського від 6 грудня 1998 р. (не знаю № газети). Виявилось, що в обох – районній і міській немає підшивки «Вільного слова», а в бібліотеці нашого Національного університету за 1998 р. цього № не виявилось.

Що ж робити – прошу зробити ксерокопію частини газети, бо якби мені дістати. Всі нариси у мене є, і лише цієї – немає. Прошу Вашої допомоги.

Щиро Ваш *[підпис М. Ковальського]*

Бажаю Вам всіляких гараздів.

Оригінал, рукопис.

ДАРО, ф. Р-2805, оп.1, спр. 75, арк. 67-67 зв.

Лист № 23²⁷

11.11.2001

Дорогий і вельмишановний Іване Григоровичу!

Дуже дякую за Вашу оперативність. Одержав ксеро з Вашої статті про Цинкаловського – тепер у моїй папці з ксероксами цього корпусу Ваших статей буде і цей нарис!

Ще раз вдячний Вам за Вашу доброту.

²⁷На листі М. Ковальського проставлено печатку Рівненської спілки краєзнавців та підпис Івана Пащука. Тут є також дата отримання – 14.11.2001 р. Справа пронумерована таким чином, що спочатку йде друга частина листа на аркуші 61, на аркуші 61 зворот – початок листа. Подаємо його у логічній послідовності.

Ніяк не вдається мені завершити редагування (на комп'ютері) моєї біобібліографії /арк. 61/ [...] в Академії.

Сподіваюся, що через місяць вийде друком моя біобібліографія (персональна), яку з приємністю Вам передам.

Щиро ваш *[підпис М. Ковальського]*

М.П. Ковальський

Острог

Оригінал, рукопис.

ДАРО, ф. Р-2805, оп.1, спр. 75, арк. 61-61 зв.

Лист № 24

16 березня 2004 р.

№ 9

35800, м. Острог

вул. Кардашевича, 10

Ковальському М.П.

ВИСОКОШАНОВНИЙ НАШ МИКОЛО ПАВЛОВИЧУ!

У Вашому житті – знову пам'ятна подія і правління Рівненського обласного краєзнавчого товариства, і я особисто сердечно вітаємо Вас із новим поважним ювілеєм.

Знаючи Вас, як людину щирої і щедрої душі, як авторитетного історика-дослідника, що зробив. Зокрема, вагомий внесок у відродження освіти, культури і духовності древнього острога і виховав цілу плеяду молодих науковців, які достойно продовжують Ваші справи в історичних дослідженнях і викладацькій діяльності, зичимо Вам ще довгих років життя і міцного здоров'я!

Ми вдячні Вам за підтримку краєзнавчого руху, за Ваші книги і численні публікації у періодиці.

З повагою *[підпис Івана Пащука]* Іван Пащук

Оригінал, машинопис.

ДАРО, ф. Р-2805, оп. 1, спр. 96, арк. 16.